

circularsi ordres de sanitat s'hagués anat insistint, des del Govern Civil de la província, en la immediata i obligatòria configuració de la Junta de Sanitat local de cada poble¹. Segons la circular de Sanitat número 228, havien de formar part de la Junta de sanitat² “... las personas más visibles, ilustradas y activas de la población y sus afueras para que puedan secundar y ampliar, con arreglo a las condiciones de cada localidad, las disposiciones generales que tenga a bien tomar la Junta Provincial”.

Com podem veure, hi havia una certa urgència en prendre mesures de precaució de tipus sanitari i de configuració de les Junes Locals de Sanitat. Totes aquestes mesures es van emprendre mitjançant una bateria de circulars de sanitat i ordres del Governador Civil enviades als ajuntaments a través del BOP malgrat que, fins aquell moment, ni a l'Escala ni a cap poble de la província de Girona s'havia documentat cap cas de còlera. Per què es donava tota aquesta situació?

EL CÒLERA DE 1885. ANTECEDENTS

A mitjan juny de 1884 havia arribat la notícia, a través de premsa, dels primers casos de còlera a França, en concret al port de Toulon i a Marsella. Arrel d'aquests primers casos a França es va iniciar una gran activitat legislativa que es resumeix, principalment, en la circular de sanitat número 228, publicada al BOP número 102 el dilluns 25 d'agost de 1884, i que fou el referent legislatiu en matèria sanitària al qual s'haurien d'acollir tots els pobles. En concret són 14 punts d'obligat compliment que es poden resumir en configurar Junes Locals de Sanitat en els pobles on encara no existissin; reforçar l'operativitat d'aquestes Junes augmentant-ne el nombre de vocals; en què les Junes Locals de Sanitat havien de fer desaparèixer dels pobles tots els focus de putrefacció procurant una escrupulosa neteja de carrers i places; calia fer visites diàries a les cases de les viles per comprovar que no s'hi acumulessin deixalles o es criessin animals domèstics; s'havien de fer una rigorosa inspecció als cementiris i escorxadors públics; calia examinar de manera rigorosa l'estat i condició dels aliments i begudes destinats al consum de la població, així com també inutilitzar les fonts públiques i pous que no reunissin les condicions mínimes de potabilitat; s'havia d'evitar també l'acumulació de persones en locals que no estiguessin ben sanejats i ventilats; calia habilitar un local als afores de la població per tal de ser usat com a hospital de colèrics en el cas que hi hagués algun cas de còlera entre la població. Les Junes Locals també havien de garantir un servei mèdico-farmacèutic gratuït per a les classes pobres de la població, i s'establí que els metges de la seva zona d'influència tinguessin l'obligació de comunicar a aquesta Junta i a l'ajuntament qualsevol cas que sospitessin que pogués ser un afectat per còlera, amb l'obligació de comunicar-ho immediatament al Governador de la província.

També, entre juliol i agost del 1884, més disposicions legislatives establien l'acordonament de la frontera, la prohibició de l'entrada de bestiar i la quarantena de les mercaderies procedents de França, d'Itàlia i d'aquells països que tenien una actitud laxa envers el comerç amb França i les seves colònies.

Totes aquestes mesures que es prenen estaven destinades a evitar que el còlera arribés a l'Estat espanyol i no es va donar cap cas de còlera fins a principi de setembre de 1884, quan es van documentar els primers casos a Alacant. Tot i això, el balanç d'aquest brot colèric va ser molt modest, ja que només va afectar 8 municipis de les províncies d'Alacant, Lleida i Tarragona, i van morir una mica més de 5 centenars de persones, essent l'últim cas documentat

el dia 12 d'octubre. Cal destacar també que, mentrestant, l'ajuntament de Barcelona havia enviat el doctor Jaume Ferran Clua a Marsella com a comissionat de l'ajuntament per estudiar in situ l'epidèmia. En aquest viatge el doctor Ferran va recollir cultius i va iniciar els estudis de laboratori que el van portar a descobrir la vacuna del còlera l'any següent.

La política sanitària que s'havia seguit havia estat l'aïllament, l'extinció dels focus i l'acordonament. Es tractava d'una política sanitària clàssica i que ja havia estat usada anteriorment en les epidèmies de còlera sorgides en el decurs del s. XIX. Aquesta política sanitària començava a ser contestada per especialistes en salut pública, que consideraven que els resultats que s'havien donat eren més fruit del fet que l'epidèmia va començar a principi de setembre (per tant, els mesos de calor més rigorosa ja havien passat) que no pas per l'efectivitat de la política sanitària del govern. D'altra banda, es coneixia, per l'experiència acumulada en anteriors epidèmies, que els gèrmens colèrics podien estar enquistats durant l'hivern i podien reaparèixer amb les primeres calors de la primavera. Malgrat tot això, l'atenció al còlera i la seva prevenció es va relaxar pel fet que la resposta al brot del 1884 va ser considerada un èxit per part del govern i pel fet que la preocupació social i sanitària es va traslladar a les províncies de Granada i Màlaga, davant el terratrèmol que va tenir lloc en aquestes terres poc abans de Nadal.

Al final de març de 1885 els diaris parlaven de casos sospitosos de ser còlera a Xàtiva i València. Davant d'aquests rumors, la Junta Provincial de Sanitat de València va encarregar estudiar aquests casos als doctors Gimeno i Candela. Aquests metges van arribar a la conclusió que es tractava de còlera morbo asiàtic. Les primeres mesures que s'adoptaren van ser habilitar l'antiga estació de ferrocarrils com a hospital d'*invadits* i avisar el doctor Ferran que, l'any anterior, havia estudiat el còlera a Marsella i acabava de rebre, feia un mes, un informe favorable de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona. El doctor Ferran, acompanyat del doctor Paulí, anaren a Xàtiva i començaren a col·laborar amb els doctors Gimeno i Candela no només atenent els infectats i treballant al laboratori contra el còlera, sinó també a través de la tribuna mèdica. Des del govern, però, no es parlava obertament de còlera, es parlava de casos sospitosos, malgrat que es començaven a establir cordons sanitaris interiors i quarantenes, i, alguns governs, adoptaven mesures contra les mercaderies que provenien de l'Estat espanyol. A l'inici de maig la premsa tornava a parlar del còlera i començava a donar suport a les investigacions i a les tesis del doctor Ferran, considerant vacuna les substàncies que ell preparava. Per contra, el Ministeri de Governació, de qui depenia la Direcció General de Beneficència, no es pronunciava sobre la malaltia i parlava encara de sospita de còlera. La premsa favorable al govern no participava del debat, i quan ho feia, només era per demanar prudència i donar suport al ministre Romero Robledo. Aquí es va iniciar una polèmica mèdica que, de seguida, va agafar un ressó nacional entre els defensors de les tesis de Ferran i la seva vacuna, contra els defensors de les tesis del govern i la política quarentenària. S'inicià una forta polèmica que, primer, fou purament mèdica per a passar després a ser política i que va agafar un abast nacional. Aquesta polèmica va provocar la dimissió del ministre de Governació el 12 de juliol de 1885 quan en aquestes dates el còlera ja havia fet acte de presència a més de 500 municipis de 25 províncies diferents i estava en la fase més àlgida de l'epidèmia, fase que va durar fins al final d'agost³.